

A jegybankokba vetett bizalom alakulása a Covid-válság időszakában*

Korsós Zoltán – Baranyai Eszter

A tanulmány a jegybankok iránti bizalom alakulását vizsgálja a Covid19-világjárvány idején az eurozóna országaiban, az Európai Központi Bank példáján keresztül. A kutatás a járvány hatásaira fókuszál, ugyanakkor elemzi a demográfiai, gazdasági és politikai tényezők szerepét is. Probit modellt alkalmazunk az Eurobarométer és az Oxford COVID-19 Government Response Tracker adataival. Eredményeink szerint a járvány általános intézményi bizalomvesztést okozott, de ez nem jegybank-specifikus. A szigorúbb kormányzati intézkedések és a jegybanki bizalom között pozitív kapcsolat mutatható ki. A szélsőséges politikai nézetek – bal- és jobboldalon egyaránt – alacsonyabb jegybanki bizalommal járnak együtt. Eredményeink rámutatnak az egyes intézményekbe vetett bizalom együttmozgásaira, és felhívják a figyelmet a szélsőséges csoportok bizalmi dinamikája mélyebb megértésének fontosságára.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: E58, F33, Z13

Kulcsszavak: központi bank, bizalom, Eurobarométer felmérés, Covid, válság, Európai Központi Bank

1. Bevezetés

A jegybankok iránti bizalom alapvető követelmény az intézmények hosszú távú sikeressége és stabilitása szempontjából. Több országban is kimutatták, hogy az inflációs várakozások horgonyozottsága és a jegybankba vetett bizalom között összefüggés van: minél inkább bíznak az emberek a jegybankban, annál inkább a jegybank által megcélzott szint/sáv közelébe várják az inflációt (Brouwer – de Haan 2022), a lakosság inflációs várakozásai pedig kritikus jelentőségűek a monetáris politika sikeressége szempontjából.

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Korsós Zoltán: Budapesti Metropolitan Egyetem, mesterszakos hallgató. E-mail: zoltan@korsos.hu
Baranyai Eszter: Magyar Nemzeti Bank, vezető oktatási és kutatási szakértő; Budapesti Metropolitan Egyetem, vendégoktató. E-mail: baranyaie@mnbb.hu

Köszönettel tartozunk a 2024-ben a Neumann János Egyetemen megrendezett Tudományos Diákköri Konferencia (TDK) bizottságának a munka korábbi OTDK jelölést nyert változatához fűzött hasznos észrevételeiért. Korsós Zoltán eredeti TDK kutatását Baranyai Eszter témavezetóként irányította. Továbbá köszönjük az anonim lektorok és a szerkesztőbizottság javaslatait is.

A magyar nyelvű kézirat első változata 2024. szeptember 16-án érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.25201/HSZ.24.1.31>

A jegybankokba vetett bizalom elemzése viszonylag új kutatási terület, többek között *Ehrmann et al. (2013)* tanulmánya számít meghatározónak a szakirodalomban. Ugyanakkor a tágabban értelmezett közintézményekbe vetett bizalom a politikatudományban hosszú múltra tekint vissza (*Kiss 2018*).

A bizalom a megbízó (polgárok) és az ügynök (jegybank) közötti kapcsolatban alakul ki, ahol a megbízó bízik abban, hogy az ügynök az ő érdekében cselekszik, például – jegybankok esetében – az árstabilitás (*Knack 2001*) vagy a pénzügyi stabilitás (*Borkó et al. 2020*) biztosításával. A központi bankokba vetett bizalom nemcsak a közvetlen teljesítményüktől függ, hanem a kulturális és társadalmi-gazdasági háttér is befolyásolja.

Többféle elmélet próbálja az intézmények iránti bizalom felépülési folyamatának egy-egy aspektusát megragadni (*Mishler – Rose 2001*). A kulturális elméletek a korai évek szocializációjára helyezik a hangsúlyt. A gyermekkorban kialakuló kapcsolatok hatással vannak a mások iránt érzett bizalomra. Ez az úgynevezett interperszonális bizalom pedig hat az intézmények iránti bizalomra. Ezzel szemben az intézményi elméletek szerint egy intézmény iránt érzett bizalmunk az intézmény teljesítményére való racionális reakció: ha egy intézmény jól teljesít, akkor bízunk benne. A mikroelméletek az egyének közötti különbségeket hangsúlyozzák: bizalmi szintünk függ a társadalmi-gazdasági háttérünktől, személyes jellemvonásainktól, tapasztalatainktól, szemben a kollektív hasonlóságokat előtérbe helyező makroelméletekkel.

A jegybank iránti bizalom tehát nemcsak racionális alapokon nyugszik, hanem lehet automatikus reakció is, amely tudatalatti tanulási folyamatok eredménye (*Van der Cruysen et al. 2010*). A jegybank iránti bizalom összetevői közé tartozik a jegybank közjó iránti elkötelezettsége, a jegybanki szakértelem és az eszköztár hatékonysága. A szakirodalommal összefüggésben a jegybanki bizalom vizsgálatakor figyelembe vesszük, hogy a bizalom több forrásból ered (*Brouwer – de Haan 2022*).

A bizalom fogalmának megértése különösen fontos olyan jelentős események kapcsán, mint a Covid-válság. A közintézményekbe vetett bizalom nem csupán az intézményi integritás és hatékonyság záloga, hanem a gazdasági fejlődés és stabilitás egyik kulcsfontosságú mozgatórugója is (*Brouwer – de Haan 2022*). A bizalom hiánya vagy csökkenése meggátolhatja vagy korlátozhatja az intézmények hatékony működését, ami pénzügyi instabilitáshoz vagy a közpolitikai célok elérésének kudarcához is vezethet. Ezzel szemben, amikor az emberek bíznak az intézményekben, kevesebb időt és energiát kell arra fordítaniuk, hogy védekezzenek az intézmények esetleges rossz működésével szemben, és ennek köszönhetően több erőforrást tudnakallokálni a termelőtevékenységekre. Ebben a kontextusban a közintézmények iránti bizalom elősegíti a gazdasági hatékonyságot és növeli a társadalmi jólétet (*Ehrmann et al. 2013*).

A központi bankok szerepe a gazdaságban egyedülálló, mivel a döntéseik és kommunikációjuk közvetlenül befolyásolják a piaci várakozásokat és a gazdasági stabilitást, a központi bank iránti bizalom pedig elősegíti a gazdasági-pénzügyi stabilitás elérését (Van der Cruysen et al. 2010). Különösen fontos a jegybanki hitelesség és az attól nem független jegybankba vetett bizalom válság esetén, amikor a központi bankoknak gyors és határozott lépéseket kell tenniük. A bizalom hiánya azonban nemcsak a jegybankok sikerességét áthatja alá, hanem ki is teszi őket a politikai befolyásolás veszélyének (Ehrmann – Fratzscher 2011). Ilyen esetekben a központi bankok kevésbé lesznek képesek független döntéseket hozni, ami alááshatja gazdaságpolitika hatékonyságát és a hosszú távú gazdasági stabilitást. Ezért a központi bankokba vetett bizalom nem csak az adott intézmény sikerének, hanem az egész gazdaság stabilitásának az alappillére. Összegezve: a nagyobb bizalom jobban működő intézményekhez vezet (Ehrmann et al. 2013).

A 2008–2009-es globális válság és az azt követő euroövezeti adósságproblémák jelentős kommunikációs és bizalmi kihívások elé állított sok jegybankot (Farvaque et al. 2017). Ezek a gazdasági problémák erősítették fel azokat a hangozatokat, amelyek bíralták a monetáris hatóságok által alkalmazott modelleket, előrejelzéseket, politikákat és kommunikációs stratégiák hatékonyságát (Waller 1991). Farvaque et al. (2017) szerint a monetáris politika hitelességének csökkenése, amelyet ezek a válságok előidéztek, nemcsak a közvélemény, hanem a politikusok körében is növelte az elégedetlenséget, amelynek hangot is adtak. A lakosság jegybankokba vetett bizalmának növelése, valamint egy átlátható és világos kommunikációs stratégia kialakítása kulcsfontosságú a monetáris politika hitelességének és az intézményi legitimitásának megerősítéséhez. A rendszeres és világos kommunikáció, amely magába foglalja a jegybank céljainak, korlátainak, eszközeinek és hatásainak részletes magyarázatát, nemcsak az intézmények közötti párbeszéd intenzitását növelheti, hanem a lakosság támogatását is. Különösen fontos ez olyan időszakokban, amikor a központi bankok politikájának népszerűsége csökkenhet.

2020-tól a világ gazdaság egy újabb jelentős kihívással nézett szembe a Covid19-pandémia formájában. A Covid19-világjárvány csakúgy, mint az előző válságok, váratlanul érte a világot, és jelentős hatással volt a globális gazdaságra. A válság során az Európai Központi Bank (EKB) számos rendkívüli intézkedést hozott, hogy stabilizálja a pénzügyi rendszert, támogassa a likviditást és ösztönözze a gazdasági növekedést, az inflációs célokat is szem előtt tartva. Ezek az intézkedések újra a középpontba helyezték a központi bankokba vetett bizalom kérdéskörét, mivel a Covid-válság széleskörű bizonytalanságot váltott ki és a lakosság, valamint a piaci szereplők reakciói is függhettek attól, hogy mennyire bíznak a jegybank(ok) által kidolgozott politikában és kommunikációban.

A tanulmány célja tehát a jegybankokba vetett lakossági bizalom vizsgálata a Covid-válság kontextusában az euroövezet országaiban az EKB példáján keresztül.

Bár születtek tanulmányok a jegybankba vetett bizalomról válság kontextusában is, legjobb tudásunk szerint ezek közül egyik sem vizsgálta a Covid19 hatását. Figyelembe veszünk mind makrogazdasági, mind egyén-specifikus tényezőket. A tanulmánnyal a bizalmi folyamatok mélyebb megértéséhez kívánunk hozzájárulni, ami különösen hasznosnak bizonyulhat a döntéshozó intézményeknek az esetleges jövőbeli válságok során. Az eredmények segíthetnek az intézményi hitelesség megőrzésében és a lakosság bizalmának megszilárdításában.

2. Szakirodalmi áttekintés

Az elmúlt évek során egyre nagyobb figyelem irányult a központi bankokba vetett bizalomra. Számos kutatás vizsgálja a témát az Európai Központi Bankra, valamint más jegybankokra, mint a Bank of England, a Deutsche Bundesbank, a Reserve Bank of New Zealand, a Bank of Israel vonatkozásában (például Bursian – Fürth 2015; Brouwer – de Haan 2022; Mellina – Schmidt 2018; Farrell et al. 2020; Hoyo – Neumeier 2021). A Magyar Nemzeti Bank (MNB) esetére is született nemzetközi tanulmány: Baranyai et al. (2024) a magyar jegybankba vetett bizalom tényezőit – köztük a zöld jegybanki irányt – vizsgálja. A kutatások sokszínűsége azt mutatja, hogy a jegybankok iránti bizalom nemcsak akadémiai, hanem gyakorlati szempontból is kulcsfontosságú téma.

A kutatásunk támaszkodik a szakirodalomra, ugyanakkor kiemelendő a következő:

- A kutatások többsége egyetlen időpontban vizsgálódik, míg a jelen tanulmány többéves időhorizontot ölel fel.
- A kutatások gyakran egyetlen országban vizsgálódnak, míg a jelen tanulmány az eurozóna egészét nézi, országspecifikus makrogazdasági mutatókat is felhasználva.
- A szakirodalom korai szakasza gyakran vagy a központi bankba vetett bizalmat érintő klasszikus makrogazdasági mutatókra koncentrált, mint például az infláció, munkanélküliség, a reál GDP növekedése és a fiskális politikák, vagy elsősorban a bizalmat befolyásoló általános társadalmi és demográfiai (egyéni szintű) tényezőkkel foglalkozott. Elemzésünk a változók mindkét csoportját magában foglalja.
- A vizsgálat továbbá kibővül egy új szabályozási szigorúsági indexszel, amely megmutatja, hogy mennyire voltak szigorúak az adott országokban a szabályozások a Covid-válság ideje alatt.

Kaltenthaler – Anderson (2001) kapcsolódó korai kutatása az európai monetáris politika népszerűségét elemezte a 1994 és 1997 közötti, a közös valutát megelőző időszakban. Hudson (2006) cikke betekintést nyújt a jegybankok iránti bizalom alakulásába, és megállapította, hogy a hagyományos társadalmi-demográfiai változók jelentős hatással vannak a bizalomra, de az adatok csak 2001-re terjedtek

ki. *Medve-Bálint – Boda (2014)* elemzése rávilágít, hogy Kelet-Közép-Európa országaiiban a jövedelmi helyzet és az egyenlőtlenségek hatása eltér a nyugat-európai mintáktól. Míg a társadalmi egyenlőtlenség negatív hatása mindkét régióban megfigyelhető, a kelet-közép-európai országokban a bizalom szintje még viszonylag kisebb jövedelmi különbségek mellett is alacsony marad. Ez a politikai-gazdasági rendszerek és az egyenlőségekre törekvő attitűdök sajátos kölcsönhatásának tulajdonítható, ami fontos az eurozóna bizalmi dinamikájának vizsgálata során.

Győrffy (2012) tanulmánya az intézményi bizalom és a hosszú távú döntéshozatal közötti összefüggéseket vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy a szabálykövetés és az intézményekbe vetett bizalom milyen módon befolyásolja a társadalmi szereplők terveit és döntéseit. A tanulmány kiemeli, hogy a bizalom jelenléte vagy hiánya alapvetően határozza meg a jogkövető magatartást, amely kritikus a hosszú távú gazdasági stabilitás szempontjából. Ezek a megállapítások különösen relevánsak a jegybankba vetett bizalom folyamatainak megértéséhez, mivel az intézményi stabilitás és az átláthatóság fontos előfeltétele a bizalom fenntartásának. *Banducci et al. (2009)* az euro iránti bizalom dinamikáját tanulmányozta, különös tekintettel arra, hogy az európai polgárok hogyan látták az új valuta bevezetésének inflációs következményeit. *Kaltenthaler et al. (2010)* az EKB-val szembeni közvélemény bizalmatlanságát vizsgálta, és arra jutott, hogy az EKB iránti bizalmatlanság akkor erősebb, amikor az emberek úgy érzik, hogy a bank túl nagy mértékű autonómiával rendelkezik ahhoz, hogy figyelembe vegye az átlagemberek véleményét és szükségleteit. Ezekről a kutatásokról eltérően mi több felmérési hullámot és makrogazdasági magyarázó változókat is felhasználunk az elemzésünk során.

Születtek továbbá olyan cikkek, amelyek az EKB-ba vetett bizalom meghatározó makrogazdasági tényezőit vizsgálták országos szinten. *Fischer – Hahn (2008)* arra a következtetésre jutott, hogy a magas inflációs szint csökkenést eredményez az EKB iránti bizalomban. *Boda (2019)* tanulmánya kiemeli, hogy az intézményi bizalom nem csupán a gazdasági teljesítménytől függ, hanem az intézmények működésének etikai és normatív alapjaitól is, különösen az eljárási méltányosság esetében, amely nemcsak a döntéshozó hitelességének, hanem az érintett együttműködési hajlandóságának is az alapfeltétele. *Wälti (2012)*, valamint *Gros – Roth (2010)* nagy hangsúlyt fektetett a 2008-as gazdasági világválság EKB támogatottságra gyakorolt hatására. Ezek a cikkek megállapították, hogy a bankválságok és a költségvetési problémák negatívan hatottak az EKB iránti bizalomra. Nem vették azonban figyelembe az EKB támogatottságának társadalmi-demográfiai tényezőit, és az elemzésüket kizárólag makroökonómiai változókra, mint a munkanélküliség, infláció vagy az egy főre jutó GDP-re szűkítették (*Farvaque et al. 2017*).

Ehrmann és szerzőtársai (2013) egyesítették elsőként a mikroszintű adatokat és a makrogazdasági indikátorokat egy elemzésben, hasonlóan ahhoz, amit mi is végezni fogunk, de ők a 2008 és 2010 közötti periódust vizsgálták. Empirikus eredményeik

azt mutatták, hogy az összes európai intézménybe vetett bizalom általánosan csökkent, ahogy a makrogazdasági feltételek romlottak, illetve az EKB-ba vetett bizalomcsökkenés a bankszektor problémáinak súlyosságát is tükrözte, mivel az EKB-t is felelősnek ítélték meg a pénzügyi rendszer problémái miatt (*Wälti 2012; Gros – Roth 2010*). *Ehrmann et al. (2013)* tanulmánya fontos alapját képezi kutatásunknak mind témafelvetésben (jegybanki bizalmi dinamika válság alatt), mind módszertanban.

3. Adatok

3.1. Az Eurobarométer felmérésekből származó adatok

Az Eurobarométer felmérése átfogó, nemzeti és egyéni szinten végzett kutatás, melyet 1973 óta végeznek az Európai Bizottság felkérésére. A sztenderd Eurobarométer-felméréseket évente két alkalommal, tavasszal és ősszel végzik. Egy tipikus felmérés során minden tagállamban körülbelül 1 000 személyt kérdeznek meg személyesen (Németország esetében ez a szám körülbelül 2 000, Luxemburgban pedig 600), összesítve tehát több mint 27 000 személyt kérdeznek meg az Európai Unió egész területéről, amely lehetővé teszi a bizalmi magatartás vizsgálatát különböző gazdasági és pénzügyi körülmények között. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a felmérések nem panel jellegűek, tehát a résztvevők minden egyes alkalommal változnak, ami megakadályozza az egyéni állandó hatások vizsgálatát. A kiválasztott személyek a lakosság különböző csoportjait arányosan képviselik, figyelembe véve olyan szempontokat, mint a nem, az életkor, a foglalkoztatottsági helyzet, az oktatási szint és a politikai orientáció. Az Eurobarométer-felmérés eredményei nyilvánosak, és a Gesis weboldalon¹ is megtekinthetők.

Ebben a tanulmányban *Ehrmann et al. (2013)*-hoz hasonlóan, különösen az Európai Bizottság Eurobarométer-felméréseinek egyéni szintű adatait használjuk fel az EKB-ba vetett bizalom meghatározó tényezőinek elemzésére, mind a normál, mind a válságos időszakokban. A válságos időszakok vizsgálata különösen fontos az euroövezet szempontjából, hiszen az országok közötti gazdasági együttműködésről, heterogenitásról is szolgáltat információt.

Az Eurobarométer felmérései közül a 90.3 (2018. november) és a 92.3 (2019. november) számok közötti adatgyűjtések a Covid előtti időszakot, míg a 93.1 (2020. augusztus) és a 95.3 (2021. június) közötti felmérések a Covid utáni periódust vizsgálták. A választott felmérések azért kerültek kiválasztásra, mert tartalmazzák a releváns kérdéseket, beleértve az EKB iránti bizalmi szinteket is. A Covid19-járvány előtti és utáni időszakok kijelölésében meghatározó szempont volt, hogy a 2020-as tavaszi felmérés elmaradt a Covid19-járvány európai terjedése miatt, továbbá az elemzésbe bevont felmérések mindegyike magában foglalja az eurozóna összes országát.

¹ <https://www.gesis.org/en/eurobarometer-data-service>

A válaszadókat többek között a főbb európai intézményekbe vetett bizalmukról kérdezik (pl. az Eurobarométer 92.3 QA12.3. kérdése). A kérdés a következők szerint szerepelt a felmérésben:

„QA12. Kérem, ossza meg velünk, mennyire bízik a következő európai intézményekben, illetve mennyire nem bízik bennük.

QA12.3 Az Európai Központi Bank”

A válaszokat háromféleképpen rögzítették: 1) „Inkább megbízuk”, 2) „Inkább nem bízik” és 3) „Nem tudom”. A kutatásunkban az EKB iránti bizalmat bináris változóként kezeljük, a változóban nem szerepel a „Nem tudom” kategória, mivel ezek a válaszadók nem fejezték ki egyértelműen a véleményüket. Az így kapott bináris változó lesz a függő változónk. Ennek ellenére a „Nem tudom” válaszok kizárása problémát jelenthet, mivel előfordulhat, hogy a válaszadási hajlandóság nem független az EKB-ba vetett bizalomtól. Ezt a később részletezett módon kezeljük.

Az 1. táblázat a változók leíró statisztikáját mutatja be a teljes időhorizontra (2018 és 2021 között). Az EKB iránti bizalom tekintetében a válaszadók 50 százaléka bízik, 37 százaléka nem bízik és 12 százaléka válaszolta azt, hogy nem tudja. A résztvevők nemi megoszlása kapcsán azt láthatjuk, hogy a válaszadók 54 százaléka nő, 46 százaléka férfi. A házassági státuszra vonatkozóan a válaszadók többsége, 53 százaléka nem házas, míg 47 százalékuk házasnak vallotta magát. Az oktatás szerinti bontásban a válaszadók legnagyobb csoportja, 39 százaléka 16 és 19 éves kora között fejezte be tanulmányait, míg 37 százalékuk 20 éves kora felett. Az életkor szerint a válaszadók legnagyobb csoportja, 35 százaléka 60 év feletti, a többi korosztály körülbelül egyenletesen oszlik el. Politikai orientáció alapján a legnagyobb csoportot a közép irányzat képviseli 38 százalékkal, míg 5 százalék vallotta magát szélsőjobboldalinak és több, mint 7 százalék szélsőbaloldalinak. A politikai orientációra vonatkozó kérdés a következők szerint szerepelt a felmérésben, amelyre 1-től 10-ig terjedő skálán kellett választ adni:

„D1. Politikai kérdésekben az emberek „baloldaltól” és „jobboldaltól” beszélnek. Ön hogyan helyezné el a nézeteit ezen a skálán?”

Tanulmányunk 5 kategóriába sorolta a válaszokat. A szélsőbaloldali csoportba azok a válaszadók kerültek, akik a skálán 1-es vagy 2-es értéket adták meg, míg a baloldaliak a 3-as és 4-es értékeket választották. A közép irányultságú válaszadók az 5-ös és 6-os értékekkel jellemezték magukat, míg a jobboldaliak a 7-es vagy 8-as értéket adták meg. Végül a szélsőjobboldali kategóriába azok tartoznak, akik a skálán 9-es vagy 10-es értéket választottak.

Az élettel való elégedettséget illetően a válaszadók nagy része, 60 százaléka elégedett, míg csak egy kis hányad, 3 százalék nem elégedett. A válaszadók közül 75 százaléka nem nyugdíjas, tehát a nyugdíjasok aránya 25 százalék.

1. táblázat A változók leíró statisztikája az eurozóna országaira és a teljes időszakra nézve					
Válaszok	N	(%)	Válaszok	N	(%)
EKB iránti bizalom			Bizottság iránti bizalom		
Inkább bízik	58 376	50,12	Inkább bízik	59 198	50,83
Inkább nem bízik	43 820	37,63	Inkább nem bízik	42 514	36,5
Nem tudja	14 269	12,25	Nem tudja	14 753	12,67
Összesen	116 465	100	Összesen	116 465	100
Nem			Házass		
Férfi	53 485	45,92	Házass	55 277	47,46
Nő	62 945	54,05	Nem házass	61 178	52,53
Nem válaszolt	35	0,03	Egyéb	10	0,01
Összesen	116 465	100	Összesen	116 465	100
Foglalkoztatottság			Oktatás		
Dolgozik	43 919	37,71	15 éves korában	15 500	13,31
Vállalkozó	8 402	7,21	16 és 19 év közötti	45 697	39,24
Nem dolgozik	48 374	41,54	20 év felett	42 851	36,79
Egyéb	15 770	13,54	Egyéb	12 417	10,66
Összesen	116 465	100	Összesen	116 465	100
Életkor			Politikai orientáció		
<23	9 180	7,88	Szélsőbaloldali	8 911	7,65
24–35	17 294	14,85	Baloldali	22 693	19,48
35–45	17 809	15,29	Közép	43 698	37,52
45–59	29 038	24,93	Jobboldali	17 999	15,45
60<	40 669	34,92	Szélsőjobbaldali	6 334	5,44
Nem válaszolt	2 475	2,13	Egyéb	16 830	14,45
Összesen	116 465	100	Összesen	116 465	100
Elégedettség az élettel			Nyugdíjas		
Nagyon elégedett	25 921	22,26	Nem nyugdíjas	86 886	74,6
Elégedett	70 159	60,24	Nyugdíjas	29 579	25,4
Nem nagyon elégedett	16 842	14,46	Összesen	116 465	100
Egyáltalán nem elégedett	3 363	2,89			
Nem tudja	180	0,15			
Összesen	116 465	100			

Forrás: Az Eurobarométer felméréseinek egyéni szintű adatai alapján szerkesztve

A 2. táblázat az Eurobarométer-felmérések résztvevőinek válaszait összesíti a Covid-válság előtti és utáni időszakban, az EKB-ba vetett bizalom tükrében különféle demográfiai csoportok szerint. Megfigyelhető, hogy a Covid19-világjárvány kezdetét követően számos demográfiai csoport tekintetében csökkent az EKB iránti bizalom,

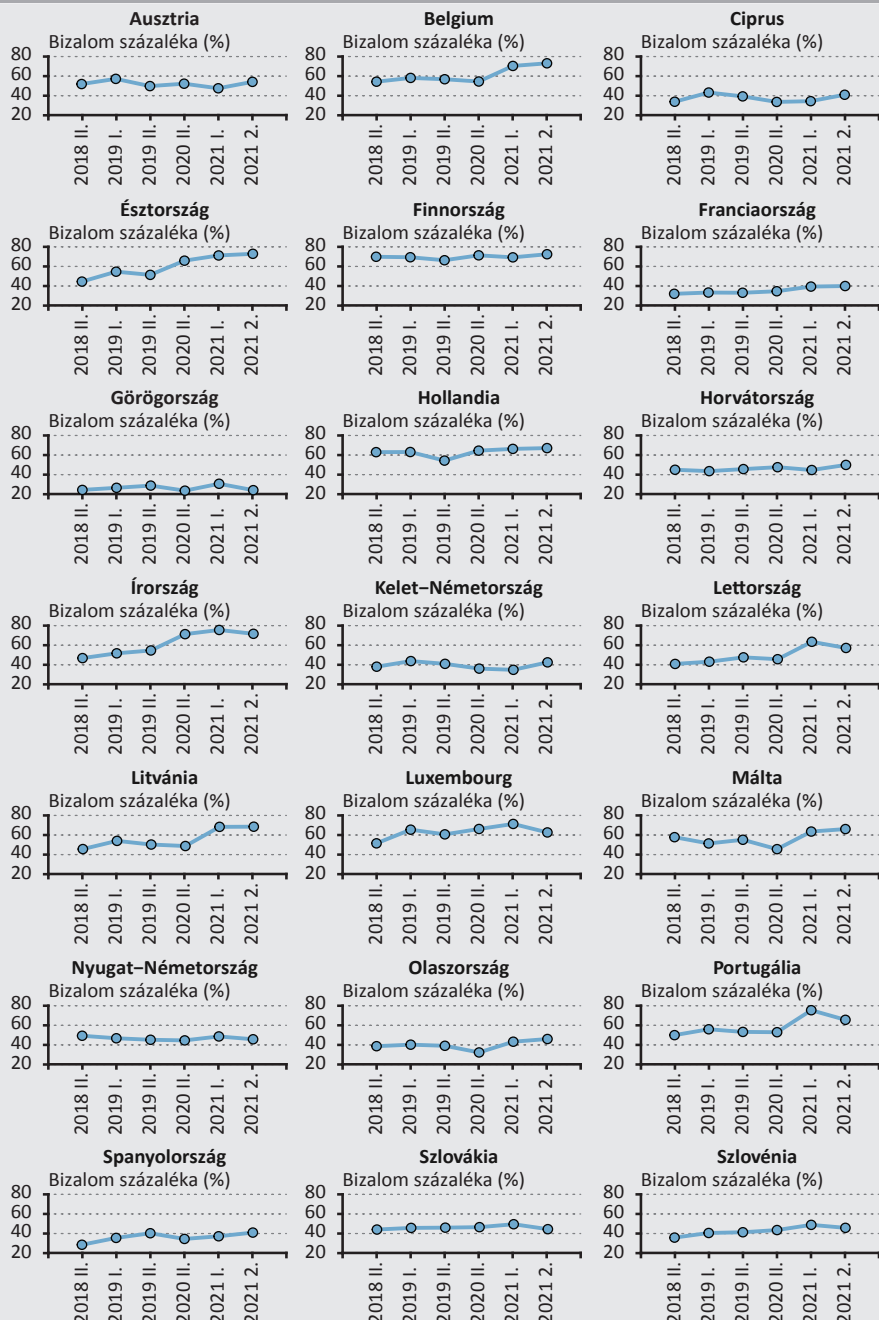
például a legfiatalabbak, a 45–59 évesek, a legalacsonyabb iskolázottságúak, és nem jobboldaliak esetében.

2. táblázat									
Összefoglaló statisztika az EKB-ba vetett bizalomról (%)									
Változók		Covid előtt				Covid után			
		Fő	Bízik	Nem bízik	Nem tudja	Fő	Bízik	Nem bízik	Nem tudja
Nem	Nők	21 046	45,5	37,0	17,5	10 484	47,6	38,0	14,5
	Férfiak	17 458	49,7	38,7	11,6	8 885	50,1	40,8	9,1
Életkor	<23	3 184	53,1	28,6	18,3	1 547	51,7	29,8	18,5
	24–35	5 528	48,7	38,4	12,9	2 796	50,2	40,2	9,6
	35–45	5 610	48,0	39,8	12,3	2 865	49,2	42,0	8,9
	45–59	9 285	47,8	40,2	12,0	4 908	47,0	43,3	9,7
	60<	14 897	46,8	35,1	18,2	7 254	48,5	37,1	14,4
Házasság	Házas	20 103	48,4	38,9	12,7	10 039	50,5	39,2	10,3
	Nem házas	18 401	46,4	36,4	17,2	9 330	46,8	39,3	13,9
Oktatás	<15	5 870	35,8	44,2	20,0	2 562	33,5	45,2	21,3
	16–19	16 226	44,4	40,1	16,0	7 776	44,4	43,0	12,6
	20<	13 018	56,6	31,9	11,5	7 038	58,0	34,6	7,3
Foglalkoztatott	Dolgozik	16 260	50,1	37,9	12,1	8 533	51,3	39,4	9,3
	Munkanélküli	22 244	45,0	37,1	17,9	10 836	46,4	38,4	15,2
Nyugdíjas	Nyugdíjas	12 501	45,1	36,8	18,1	5 692	47,8	37,5	14,7
	Nem nyugdíjas	26 003	48,6	38,2	13,2	13 677	49,1	40,0	10,9
Politikai orientáció	Szélsőbaloldali	3 234	46,6	41,8	11,6	1 382	45,5	43,7	10,8
	Baloldali	7 270	53,0	35,5	11,5	4 003	52,7	37,1	10,3
	Közép	13 518	51,0	35,4	13,6	8 236	48,3	40,0	11,8
	Jobboldali	5 200	54,5	35,2	10,4	3 238	55,8	37,7	6,5
	Szélsőjobboldali	2 167	48,9	38,9	12,2	1 032	49,2	41,0	10,2
Forrás: Az Eurobarométer-felmérések alapján szerkesztve									

Az 1. ábrán az egyes eurozóna-országokban az EKB iránti bizalom változásait látjuk, 2018 második felétől a 2020-as Covid19-világjárvány megjelenését is magában foglalva a pandémia közepéig. A bizalom alakulása az egyes országoknál jelentős eltérést mutat: Ciprus, Málta és Olaszország esetében a bizalom érzékelhető csökkenése figyelhető meg közvetlenül a járvány elterjedése után, míg Franciaország, Nyugat-Németország és Szlovákia esetében a bizalom stabil maradt, vagy enyhe növekedést mutatott. A vonaldiagramok alapján tehát egy lehetséges feltételezés, hogy a válság számos országban negatívan érintette az EKB iránti bizalmat, az országok közötti eltérések ugyanakkor arra utalhatnak, hogy a válság hatása heterogén volt az eurozónán belül.

1. ábra

Az EKB iránti bizalom alakulása az eurozóna egyes országaiban

Megjegyzés: Az ábra azt mutatja, hogy a megkérdezettek hány százaléka válaszolta, hogy inkább bízik, és nem azt, hogy inkább nem bízik az EKB-ban, vagy nem tudja.

Forrás: Az Eurobarométer-felmérések alapján szerkesztve

3.2. Az Eurobarométer felméréseiből származó, továbbá makrogazdasági adatok

Az Oxford COVID-19 Government Response Tracker (OxCGRT)² rendszerezett és összehasonlítható adatbázist biztosít, amely átfogó képet nyújt a különböző országok által a Covid19-világjárványra adott kormányzati válaszreakciókról. Az adatbázis 185 országban gyűjtött adatokat, és tartalmazza az iskolák és munkahelyek bezárását, a nyilvános összejövetelek korlátozását, az egészségügyi politikákat, a gazdaságtámogató intézkedéseket, valamint információkat a vakcinázási prioritásokról és követelményekről. Összesen 25 különböző intézkedés-indikátor segítségével kategorizálják a kormányzati válaszokat, ezekből indexeket is képeznek a könnyebb összehasonlítás érdekében. Az adatbázis célja segíteni a kutatókat, döntéshozókat és a nyilvánosságot a Covid19-re adott válaszok megértésében és értékelésében, elősegítve ezzel a felkészülést a jövőbeli járványokra és a válságkezelésre. Az adatok hozzáférhetők és nyilvánosan megtekinthetők.

A szigorúsági index (stringency index) egy kulcsfontosságú mutató, amelyet az OxCGRT használ a kormányzati intézkedések szigorúságának mérésére a Covid19-világjárvány alatt. Ez az index számszerűsített képet ad arról, milyen szigorúan reagáltak a különböző országok a járványra. A szigorúsági index számos kormányzati válaszingintézkedést vesz figyelembe, mint például az iskolák és munkahelyek bezárását, a nyilvános összejövetelek korlátozását, a közlekedési korlátozásokat, a kijárási tilalmakat és az utazási korlátozásokat. Az index 0-tól 100-ig terjedő skálán méri a válaszingintézkedések szigorúságát, ahol a magasabb értékek szigorúbb válaszokat jelentenek. A számításhoz az OxCGRT csapata különböző válaszingintézkedésekhez rendel adatokat, amelyeket azután átlagolnak, hogy megkapják az országok vagy régiók napi szigorúsági indexét. Az index segítségével a kutatók, döntéshozók és a polgárok is nyomon követhetik, hogy milyen mértékben változnak az egyes országok intézkedései a világjárvány fokozódásával, és összehasonlíthatják azok hatékonyságát.

Fontos megjegyezni, hogy a szigorúsági index nem méri az intézkedések minőségét, végrehajtásának hatékonyságát vagy gazdasági és társadalmi következményeit. Csupán azt az információt nyújtja, hogy mennyire szigorúan próbáltak az országok lépéseket tenni a járvány terjedésének megakadályozása érdekében. Az index értékelésekor tehát fontos figyelembe venni az országok különböző társadalmi, gazdasági és politikai kontextusát is (3. táblázat).

Makrogazdasági adatokat az Eurostat adatbázisából merítettünk. Az adatok között szerepel az éves fogyasztói árindexen alapuló inflációs ráta és a munkanélküliségi ráta (3. táblázat). Az Eurostat által követett módszertan magában foglalja az adatgyűjtést a tagállamok nemzeti statisztikai hivatalából, biztosítva az adatok összehasonlíthatóságát és megbízhatóságát.

² <https://www.bsg.ox.ac.uk/research/covid-19-government-response-tracker>

3. táblázat**Leíró statisztikák: makrogazdaság és szigorúsági index**

Változók	Covid előtt			Covid után		
	Darabszám	Átlag	SD	Darabszám	Átlag	SD
Munkanélküliségi ráta	42	7,040	3,808	42	7,250	3,181
Infláció	42	1,607	0,734	42	1,345	1,514
Szigorúsági index	38 504			19 369	44,12	5,391

Megjegyzés: A táblázat a 2019-es és 2020-as Eurobarométer-felmérések adatait összegzi leíró statisztika formájában. A Covid19 előtti időszak 2018 és 2019-es, a Covid19 utáni időszak a 2020 és 2021-es adatokat tükrözi. A szigorúsági indexet a Covid19-járvány hatására kezdték el mérni, így arra csak a követő időszakban van elérhető adat. További részletek a változók meghatározásáról és az adatforrásokról a Melléklet 6. táblázatában.

Az egyes változók és az EKB-ba vetett bizalom közötti asszociáció erősségéről a Melléklet 7. és 8. táblázata szolgáltat információt.

4. Az empirikus modell

A tanulmány során a következő probit modellt becsültük, amit *Ehrmann et al. (2013)* is alkalmaztak az elemzésük során j országban élő i egyénre t időpontra vonatkozóan:

$$trust_{it}^j = \alpha x_{it}^j + \beta z_{it}^j + \gamma crisis_t + \delta D^j + \varepsilon_{it}^j \quad (1)$$

A *trust* az EKB iránti bizalmat jelző bináris változó. Az x_{it}^j jelzi az egyénspecifikus változókat (pl.: nem, kor, házasságban él-e, nyugdíjas-e és a politikai irányultság vektora). A z_{it}^j az országszintű változók, mint az infláció és a munkanélküliségi ráta. A *crisis_t* pedig a Covid19-válság dummy, valamint egy másik specifikációban a szigorúsági index változója. A *D^j* az országspecifikus dummy változók vektora, amely minden eurozóna-országra egy dummyt jelent, kivéve a referenciaországot.

A kutatásunk során felmerült a szelekciós torzítás kezelésének szükségessége, ami a Heckman-korrektíós eljárás alkalmazását igényelte *Ehrmann et al. (2013)* alapján. Egyrészt az EKB iránti bizalomról nem nyilatkozó válaszadók száma – vagyis a „nem tudom” kategória – nem jelentéktelen. Ez a jelenség torzíthatja az elemzés eredményeit, ha a válaszadás elmaradása nem véletlenszerű. A válaszadási hajlandóság például kisebb lehet azoknál, akik nem bíznak a jegybankban. Ha ez így van, akkor felülbecsülnénk azok arányát, akik bíznak az EKB-ban és torzított összefüggéseket találnánk az EKB-ba vetett bizalom és az egyéb változók között is. Másrészt a válság időszakában változik azoknak a személyeknek a száma, akik hajlandók állást foglalni az EKB iránti bizalmukról: csökken a „nem tudom” válaszok aránya. Átlagosan az országokban 3 százalékponttal csökkent a „nem tudom” válaszok aránya, bár jelentős eltérésekkel – például Észtországban 31 százalék, Finnországban 12 százalékos csökkenést látunk. A sztenderd probit modellünk becsléseit ez a megváltozott

hajlandóság torzíthatja, a felmérésben szereplő válaszadók csoportja nem feltétlenül reprezentatív a teljes populációra nézve. Érdekesség, hogy a 2008-as válság alatt is megnövekedett véleménynyilvánítási hajlandóságot talált *Ehrmann et al. (2013)*. További kutatások szükségesek annak megértésére, hogy pontosan miért nő meg ebben a két válságban a véleménynyilvánítási hajlandóság, illetve általánosságban igaz-e ez válságos időszakokra.

A Heckman-korrektíós eljárás célja a szelekciós torzítások korrigálása, ami egy két-lépcsős módszer segítségével történik. Az első lépésben egy probit modellt alkalmazunk a mintába való bekerülés valószínűségének becslésére (ebben az esetben a válaszadók döntése, hogy véleményt nyilvánítanak-e az EKB-ról). Ebben a lépésben a véleményt nyilvánítók és nem nyilvánítók közötti kapcsolatot vizsgáljuk. A második lépésben pedig a probit modellt használjuk az EKB-ról alkotott vélemények modellezésére, figyelembe véve a felmérésben részt vevő válaszok válaszadási valószínűség első lépéséből való becsléseit. A Heckman-korrektíó azon alapszik, hogy a szelekciós egyenlet tartalmaz olyan változót, amely egyrészt a szelekcióra hatással van – az EKB-ba vetett bizalommal pozitívan és szignifikánsan összefügg, ezen felül viszont az instrumentumnak az EKB-bizalomra nem kellene hatással lennie.

Szelekciós stratégiánk keretében *Ehrmann et al. (2013)* tanulmányához hasonlóan egy instrumentális változót használunk: az Európai Parlamentbe vetett bizalom kérdésével kapcsolatos véleménynyilvánítási hajlandóságot. Azt feltételezzük, hogy aki hajlandó véleményt formálni az Európai Parlamenttel kapcsolatban, az valószínűleg véleményt fog nyilvánítani az EKB-ról is. Ugyanakkor azt is feltételezzük, hogy az, hogy valaki válaszol-e az Európai Parlamenttel kapcsolatos kérdésre, alapvetően független attól, hogy bízik-e az EKB-ban. Az elemzés eredményei azt mutatják, hogy ez az instrumentum pozitívan és szignifikánsan összefügg az EKB-ba vetett bizalommal (Melléklet 9. táblázat: *Európai Parlamenttel kapcsolatos véleménynyilvánítási változó – 0,686 – pozitív és statisztikailag szignifikáns koefficiense*).

5. Eredmények

Az eredményeink azt mutatják, hogy a Covid19-világjárvány általánosan negatívan befolyásolta az EKB iránti bizalmat (4. táblázat, az 1–4. specifikációk), ami összhangban van a szakirodalomban megfogalmazottakkal, miszerint válságok idején gyakran csökken az intézményekbe vetett bizalom (*Ehrmann et al. 2013; Wälti 2012; Gros – Roth 2010*). A Covid-válság időszaka, demográfiai és makrogazdasági tényezőkre kontrollálva, csökkenti az „inkább bízik” válasz valószínűségét (4. táblázat, az 1–4. specifikációk 0,04–0,06 koefficiensek). A 4. táblázatban látható első négy specifikáció (1–4) közötti különbségek abból adódnak, hogy milyen változókat tartalmaznak kontrollként. A növekvő sorszámú specifikációk egyre több demográfiai és gazdasági

változót vonnak be, például a nem, életkor, házassági státusz, oktatási szint, foglalkoztatottsági szint és nyugdíjas státusz.

Kérdés, hogy a Covid19 negatív hatása a jegybankba vetett bizalomra egy szélesebb intézmények iránti bizalomcsökkenés része, vagy inkább jegybankspecifikus okokra vezethető vissza. A kérdés megválaszolása érdekében az 5. és 6. specifikációk tartalmaznak egy proxyt az általános intézményi bizalomra – ez az Európai Bizottság iránti bizalom. Ezekben a specifikációkban már nem látunk (0,05 szinten) statisztikailag szignifikáns, negatív előjelű Covid dummyt. Az eredmények tehát arra engednek következtetni, hogy a válság okozta bizalomcsökkenés nem jegybankspecifikus, hanem az Európai Unió intézményei iránti általános bizalom változásának a része.

Emögött állhat, hogy a Covid19-világjárvány által okozott válság elsősorban egy egészségügyi válság volt, noha jelentős gazdasági következményei lettek. Tehát eltér például a 2008-as gazdasági világválságtól, amelynek kiindulópontja közvetlenül a gazdasági és pénzügyi rendszerben volt fellelhető. Elképzelhető, hogy a közvélemény nem látta át teljes mértékben, hogy a Covid19-válság alatt milyen (további) súlyos problémák alakulhattak volna ki a gazdasági és pénzügyi rendszerben, ha a központi bankok és más intézmények nem lépnek közbe. A válság természetéből adódóan lehetséges tehát, hogy az emberek elsősorban egészségügyi intézkedésekről alkottak véleményt, mintsem a pénzügyi (esetleg gazdasági) stabilitásra irányuló lépésekről, és ez az egyes európai intézmények iránti bizalom alakulására is hatott.

Az Európai Bizottság iránti bizalom koefficiense pozitív és szignifikáns mindhárom specifikációban, ahol szerepel (4. táblázat 5. és 6. specifikáció és 5. táblázat 8. specifikáció). Ez azt jelenti, hogy a Bizottság és az EKB iránti bizalom együtt mozog. Az Európai Unió egyes intézményeibe vetett bizalom közötti összefüggés logikus.

A politikai orientáció hatása az EKB iránti bizalomra statisztikailag szignifikáns. A szélsőséges nézetek – akár szélsőjobb, akár szélsőbal – alacsonyabb jegybanki bizalommal járnak együtt. Érdekesség, hogy az általános EU-s intézményi kontroll mellett a baloldali politikai orientáció változók szignifikánsak statisztikailag és negatívak, míg a jobboldaliak nem. Ez egybeesik a szakirodalommal, ami az EKB vonatkozásában szintén azt találta, hogy a baloldaliak kevésbé bíznak a jegybankban. A jelenséget azzal hozták összefüggésbe, hogy a jobboldali pártok számára az infláció relatíve fontosabb téma, ugyanis a szavazóbázisukat a magas infláció rosszabbul érintené, mint némi növekedés a munkanélküliségben (Brouwer – de Haan 2022). A lakosság pedig követi a pártok álláspontját.

Az infláció Ehrmann *et al.* (2013) alapján szerepel a modellben, de esetünkben a vizsgált időszak nem foglalja magában az infláció felfutását, azt megelőzően véget ér. Az egyenletekben az infláció elhagyása nem változtat érdemben a következtéseken.

4. táblázat

Az Európai Központi Bankba vetett bizalom determinánsai Covid dummyval

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Covid	-0,055***	-0,049***	-0,036***	-0,049***	0,003	0,008*
Nem: Nők		0,056***	0,054***	0,052***	0,001	-0,000
Kor		0,002***	0,002***	0,002***	0,001***	0,001***
Házass		0,010*	0,013**	-0,010*	0,009**	0,004
Oktatás		0,039***	0,039***	0,042***	0,014***	0,011***
Foglalkoztatottság		0,030***	0,029***	0,031***	0,008*	0,007
Nyugdíjas		0,040***	0,042***	0,040***	0,001	0,002
HICP infláció (éves)			-0,005	-0,010	0,011**	0,011**
Munkanélküliségi ráta (éves)			-0,000	0,000	0,001	0,001*
Politikai irányultság (alapcsoport: közép):						
Szélsőbaloldali		-0,087***		-0,089***	-0,047***	
Baloldali		0,014*		0,014**	-0,010**	
Jobboldali		-0,009		-0,008	0,004	
Szélsőjobbaldali		-0,049***		-0,043***	-0,007	
Bizalom az Európai Bizottságban					0,642***	0,660***
Ország dummy?	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen
Megfigyelések száma	115 755	88 938	102 485	85 571	83 221	96 922
Pseudo-R-négyzet	0,079	0,091	0,122	0,118	0,477	0,502
Rho	-1,269	-1,331	-1,187	-1,289	-0,673	-0,592
LR-statisztika	22 623	5 330	3 247	38 478	31 321	38 478
p-érték	0	0	0	0	0	0
Inverse Mills Ratio	-0,825	-0,838	-0,717	-0,788	-0,255	-0,219

Megjegyzés: Az 1–6. specifikációkban a Covid19 hatását egy dummy változóval modellezzük. A szignifikanciaszintek a következőképpen vannak jelölve: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$. Minden modell robusztus sztenderd hibákat használ a heteroszkedaszticitás kezelésére. A cenzúrázott megfigyelések azt jelentik, hogy a teljes mintából a cenzúrázott adatok nem teljes mértékben figyelembe vehetők meg a modellben. A rho, LR-statisztika és a hozzá tartozó p-érték a szelekciós és regressziós egyenlet hibatagjai közötti korrelációs együttható értékéről ad információt, elveti a nullhipotézist, miszerint ez az érték nulla, így igazolva a Heckman-eljárás szükségességét.

5. táblázat

Az Európai Központi Bankba vetett bizalom determinánsai szigorúsági indexszel

	(7)	(8)
Szigorúsági index	0,028***	0,039***
Nem: Nők	0,058***	0,004
Kor	0,002***	0,001***
Házass	0,009	0,008**
Oktatás	0,034***	0,011***
Foglalkoztatottság	0,030***	0,008*
Nyugdíjas	0,044***	0,003
HICP infláció (éves)	-0,040***	-0,002
Munkanélküliségi ráta (éves)	-0,000	0,001*
Politikai irányultság:		
Szélsőbaloldali	-0,089***	-0,048***
Baloldali	0,012*	-0,010**
Jobboldali	-0,014*	0,001
Szélsőjobboldali	-0,044***	-0,008
Bizalom az Európai Bizottságban		0,641***
Ország dummy?	Igen	Igen
Megfigyelések száma	85 571	83 221
Pseudo-R-négyzet	0,118	0,477
Rho	-1,360	-0,757
LR-statisztika	4 408	29 701
p-érték	0	0
Inverse Mills Ratio	-0,871	-0,292

Megjegyzés: A 7. specifikációban a Covid19 hatását a pandémia alatti kormányzati intézkedések szigorúságát közvetlenül a szigorúsági index segítségével vizsgáljuk, amely 0 és 1 közötti skálán mozog. A szignifikanciaszintek a következőképpen vannak jelölve: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$. Minden modell robusztus sztenderd hibákat használ a heteroszkedaszticitás kezelésére. A rho, LR-statisztika és a hozzá tartozó p érték a szelekciós és regressziós egyenlet hibatagjai közötti korrelációs együttható értékéről ad információt, elveti a nullhipotézist, miszerint ez az érték nulla, így igazolva a Heckman-eljárás szükségességét.

A Covid dummy helyett a 7. és 8. specifikációkban a szigorúsági index szerepel. A szigorúsági index koefficiens statisztikailag szignifikáns és pozitív. Ez azt jelenti, hogy magasabb szigorúsági index magasabb jegybanki bizalmi szinttel jár együtt. Ezt többféleképp lehet interpretálni. Elképzelhető, hogy azokban az országokban, ahol szigorúbb intézkedéseket vezettek be a Covid19 elleni küzdelemben, az emberek bizalma az EKB iránt megnőtt – akár azért, mert az aktív, megfelelő lépéseket értékeli a lakosság, akár azért, mert a szigorúbb intézkedések a rosszabb egészségügyi helyzetet (magasabb fertőzöttségi szint stb.) tükrözik és a rosszabb helyzetet kezelő

lépéseket nagyobb támogatás övezi. Azt sem lehet kizárni, hogy az intézmények iránt érzett magasabb bizalom szigorúbb Covid intézkedések bejelentését tette lehetővé (vagyis a kauzalitás ellentétes irányú). A tanulmány keretein túlmutat a lehetséges magyarázatok vizsgálata.

A 8. specifikáció az általános intézményi (Bizottságba vetett) bizalommal bővíti a 7. specifikációt. A 8. és 6. specifikáció eredményei is azt mutatják, hogy az Európai Unió intézményei közötti bizalom összefügg, és az Európai Bizottság iránti bizalom együtt mozog az jegybankokba vetett bizalommal is.

A 4. és 5. táblázat alapján azt láthatjuk, hogy az oktatás szintje szignifikánsan pozitív a modellek során, ami azt sugallja, hogy a magasabb iskolai végzettség magasabb bizalmi szinttel jár együtt. A szakirodalom is általában pozitív kapcsolatot tár fel (Ehrmann *et al.* 2013; Mellina – Schmidt 2018), amit sokszor az információs csatornával magyaráznak: a magasán képzettek jobban informáltak. Emellett az eredményeinkből az is kitűnik, hogy a magasabb életkorra jellemző a magasabb bizalmi szint. Ez egybeesik Ehrmann *et al.* (2013) és Farvaque *et al.* (2017) eredményeivel. Valamint – Farvaque *et al.* (2017) következtetéséhez hasonlóan – a foglalkoztatottság és a bizalom között szintén pozitív az összefüggés. Mintánkban a nők bizalmi szintje a legtöbb specifikációban magasabb, mint a férfiaké, más tényezőkre kontrollálva. A nem tekintetében nem egységes a szakirodalom, van ahol magasabb női, máshol magasabb férfi bizalmi szintet mutattak ki (Ehrmann *et al.* 2013; Farvaque *et al.* 2017; Brouwer – de Haan 2022; Hayo – Neuenkirch 2014). Érdekeség továbbá, hogy a demográfiai változók egy része nem szignifikáns, ahogy egyre több változót vonunk be a modellbe (5–6. specifikáció), különösen, ha kontrollálunk az általános EU-intézményekkel szembeni bizalomra. Ez utalhat arra, hogy egyes demográfiai változók inkább az általános bizalom, mintsem a jegybank-specifikus bizalom szempontjából relevánsak. Hasonlóan Brouwer – de Haan (2022) holland adatokat vizsgáló cikkéhez, azt találjuk, hogy a foglalkoztatottság (munkanélküliség) elveszti statisztikai szignifikanciáját, ha kontrollálunk az általános (EU-s) intézményi bizalomra. Ugyanakkor a magyar adatok szerint a nem változó is hasonlóan viselkedik, míg Brouwer – de Haan (2022) holland mintájában a nem az EU-s bizalom bevonásával lesz 0,05 szinten szignifikáns.

A besorolás jóságát leíró mátrix azt mutatja, hogy a modell jól teljesít a „bízik” előrejelzésében, viszont nem jól a „nem bízik” azonosításában (0,5-ös valószínűségnél alacsonyabb érték kerül a „nem bízik” kategóriába). Ettől függetlenül érvényesek a tanulmány elemzései, amelyek az egyes változók és a „bízik” nagyobb valószínűségének a kapcsolatát járják körül (Melléklet 10. táblázat).

6. Következtetések

Tanulmányunkban a Covid-válság hatását vizsgáltuk az eurozóna lakosságának jegybankba vetett bizalmára. Azt találtuk, hogy ez a hatás negatív, ami összhangban van a szakirodalommal, miszerint válságok idején általánosságban csökken a bizalom szintje. Ugyanakkor a negatív hatás nem jegybankspecifikus, hanem az általános intézményi bizalom csökkenéséből adódik.

Eredményeink tehát az egyes európai intézményekbe vetett bizalom közötti kapcsolatra is rávilágítanak. Az EKB-ba vetett bizalom együtt mozog például az Európai Bizottságba vetett bizalommal. Az intézkedések meghozatalakor, különösen válságok alatt, pozitív hozadéka lehetnek az ezt a szempontot is tükröző intézmények közötti koordinációnak. Vélhetően nemcsak az egyes európai szupernacionális intézményekkel szembeni bizalom függ össze, hanem az egyes kormányzatok intézkedéseinek is lehet kormányzatokon túlmutató bizalmi hatása. Azt találjuk, hogy a válság ideje alatt hozott szigorú kormányzati intézkedések és a jegybankba vetett lakossági bizalom közötti összefüggés pozitív.

Érdekesség, hogy többek között a politikai orientáció is meghatározó tényezőnek bizonyult a jegybank iránti bizalomban. A politikai orientációs skála mindkét szélén lévők kevésbé bíznak a központi bankban, ami a jobboldaliak esetében nem jegybankspecifikus, hanem az általános EU-s intézményi bizalommal függ össze. A baloldaliak között megfigyelt alacsonyabb bizalmi szint viszont közvetlenül összefügg a jegybankkal. Továbbá a mintánkban a szakirodalom egy részéhez hasonlóan azt találjuk, hogy a munkanélküliekre, a fiatalabbakra és a kevésbé képzetekre jellemzőbb az alacsonyabb bizalmi szint.

Ezek az eredmények rávilágítanak arra, hogy a jegybankokba vetett bizalom összetett jelenség, amely nemcsak a központi bank közvetlen tevékenységétől függ, hanem az általános gazdasági-politikai környezettől, a többi intézmény hitelességétől és demográfiai tényezőktől is.

A tanulmány eredményei rávilágítanak a központi bankok iránti bizalom összetett természetére a Covid19-hez hasonló válságok idején. Ugyanakkor a bizalom dinamikája jelentősen eltérhet más típusú válságok, például a 2008-as pénzügyi és gazdasági válság esetében, amely közvetlenebbül érintette magát a pénzügyi rendszert. A jövőbeli kutatások hasznosak lehetnek a bizalom dinamikájának válságokon átívelő, összehasonlító elemzésében, hogy jobban megértsük, miként kell a bizalom-építési stratégiákat a különböző válsághelyzetekhez igazítani.

Előretekintve hasznos lehet mélyebben elemezni a bizalom intézmények közötti tovagyűrűző hatását, például a válságban alkalmazott döntéseket kiindulópontnak tekintve. Érdekes lehet továbbá a szélsőséges politikai orientációjú csoportok

intézményekkel szembeni bizalmi folyamatait részletesebben feltérképezni, különösen válságos időszakokban. Eredményeink segíthetnek a jegybankoknak jobban megérteni és kezelni a bizalomhiányból fakadó problémákat, így elősegítik a válságkezelési intézkedések hatékonyabb tervezését és végrehajtását.

Felhasznált irodalom

- Banducci, S.A. – Karp, J.A. – Loedel, P.H. (2009): *Economic Interests and Public Support for the Euro*. Journal of European Public Policy, 16(4): 564–581. <https://doi.org/10.1080/13501760902872643>
- Baranyai Eszter – Kolozsi Pál Péter – Neszveda Gábor – Banai Ádám – Lehmann Kristóf (2024): *The impact of the green direction in central banking on the general public's trust: evidence from Hungary*. International Review of Financial Analysis, 97, 103803. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103803>
- Boda Zsolt (2019): *A méltányosság és az intézményi bizalom szerepe a gazdaságban*. Magyar Tudomány, 180(4): 510–520. <http://dx.doi.org/10.1556/2065.180.2019.4.5>
- Borkó Tamás – Herbert Evelyn – Székely Barnabás – Szomorjai Péter (2020): *Hogyan befolyásolták volna a Magyar Nemzeti Bank likviditási és finanszírozási előírásai a 2008-as válság hazai hatásait?* Hitelintézeti Szemle, 19(4): 27–59. <https://doi.org/10.25201/HSZ.19.4.2759>
- Brouwer, N. – de Haan, J. (2022): *Trust in the ECB: Drivers and consequences*. European Journal of Political Economy, 74, 102262. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2022.102262>
- Bursian, D. – Fürth, S. (2015): *Trust me! I am a European central banker*. Journal of Money, Credit and Banking, 47(8): 1503–1530. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12282>
- Györfy Dóra (2012): *Intézményi bizalom és a döntések időhorizontja*. Közgazdasági Szemle, 59(4): 412–425.
- Ehrmann, M. – Fratzscher, M. (2011): *Politics and monetary policy*. Review of Economics and Statistics, 93(3): 941–960. https://doi.org/10.1162/REST_a_00113
- Ehrmann, M. – Soudan, M. – Stracca, L. (2013): *Explaining European Union citizens' trust in the European Central Bank in normal and crisis times*. The Scandinavian Journal of Economics, 115(3): 781–807. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12020>
- Farrell, L. – Fry, J.M. – Fry, T.R. (2021): *Who trusts the bank of England and high street banks in Britain?* Applied Economics, 53(16): 1886–1898. <https://doi.org/10.1080/00036846.2020.1854448>

- Farvaque, E. – Hayat, M.A. – Mihailov, A. (2017): *Who supports the ECB? Evidence from Eurobarometer survey data*. The World Economy, 40(4): 654–677. <https://doi.org/10.1111/twec.12472>
- Fischer, J.A. – Hahn, V. (2008): *Determinants of trust in the European Central Bank*. SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance No. 695.
- Gros, D. – Roth, F. (2010): *The financial crisis and citizen trust in the European Central Bank*. CEPs Working Document No. 334. <https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2010/07/WD334%20Gros%20&%20%20Roth%20on%20Citizens'%20trust%20in%20the%20ECB%20e-version.pdf>
- Hale, T. – Angrist, N. – Kira, B. – Petherick, A. – Phillips, T. – Webster, S. (2020): *Variation in government responses to COVID-19*. Blavatnik Centre for Government Working Paper, University of Oxford (2020).
- Hayo, B. – Neuenkirch, E. (2014): *The German public and its trust in the ECB: The role of knowledge and information search*. Journal of International Money and Finance, 47: 286–303. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2014.07.003>
- Hayo, B. – Neumeier, F. (2021): *Explaining central bank trust in an inflation-targeting country: the case of the Reserve Bank of New Zealand*. Oxford Economic Papers, 73(1): 27–48. <https://doi.org/10.1093/oep/gpz078>
- Hudson, J. (2006): *Institutional trust and subjective well-being across the EU*. Kyklos, 59(1): 43–62. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.2006.00319.x>
- Kaltenthaler, K.C. – Anderson, C.J. (2001): *Europeans and their money: Explaining public support for the common European currency*. European Journal of Political Research, 40(2): 139–170. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00593>
- Kaltenthaler, K. – Anderson, C.J. – Miller, W.J. (2010): *Accountability and independent central banks: Europeans and distrust of the European Central Bank*. JCMS: Journal of Common Market Studies, 48(5): 1261–1281. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2010.02112.x>
- Kiss Norbert (2018): *A bizalom szerepe és hatása az állam működésére és fenntarthatóságára*. Pénzügyi Szemle, 63(3): 299–311.
- Knack, S. (2001): *Trust, associational life, and economic performance*. In: Helliwell, J.F. – Bonikowska, A. (eds.): *The contribution of human and social capital to sustained economic growth and well-being*. Human Resources Development Canada, pp. 172–202.
- Medve-Bálint Gergő – Boda Zsolt (2014): *Ki szegényebb, jobban bízik? Az anyagi helyzet, a gazdasági fejlettség és a jövedelmi egyenlőtlenségek hatása az intézményi bizalomra Kelet-Közép-Európában*. Társadalomtudományi Szemle, 2014(4): 56–86. <http://dx.doi.org/10.18030/SOCIO.HU.2014.4.56>

- Mellina, S. – Schmidt, T. (2018): *The role of central bank knowledge and trust for the public's inflation expectations*. Deutsche Bundesbank Discussion Paper No 32/2018. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3249943>
- Mishler, W. – Rose, R. (2001): *What are the origins of political trust? Testing institutional and cultural theories in post-communist societies*. *Comparative Political Studies*, 34(1): 30–62. <https://doi.org/10.1177/0010414001034001002>
- Van der Cruijssen, C. – Jansen, D.J. – De Haan, J. (2010): *How much does the public know about the ECB's monetary policy? Evidence from a survey of Dutch households*. ECB Working Paper No. 1265. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1701609>
- Waller, C.J. (1991): *Bashing and coercion in monetary policy*. *Economic Inquiry*, 29(1): 1–13. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1991.tb01248.x>
- Wälti, S. (2012): *Trust no more? The impact of the crisis on citizens' trust in central banks*. *Journal of International Money and Finance*, 31(3): 593–605. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2011.11.012>

Melléklet

6. táblázat A változók kódolása		
Változók	Forrás	Kódolás
Országok	Eurobarométer-felmérés	Ország dummyt használtunk, a referenciaország: Németország ³ .
Bizalom az EKB-ban	Eurobarométer-felmérés	1, ha a válasz „inkább bízom”, 0, ha „inkább nem bízom”, hiányzó érték a „nem tudom” válasz esetén.
Nem: Nők	Eurobarométer-felmérés	1, ha nő, egyébként 0.
Életkor	Eurobarométer-felmérés	Életkor években
Házass	Eurobarométer-felmérés	1, ha házass, egyébként 0.
Oktatás	Eurobarométer-felmérés	1, ha a tanulmányait 16 éves kora előtt fejezte be, 2, ha 16 és 19 éves kora között, és 3, ha 19 éves kora után fejezte be.
Foglalkoztatottság	Eurobarométer-felmérés	1, ha foglalkoztatásban áll, egyébként 0.
Nyugdíjas	Eurobarométer-felmérés	1 ha nyugdíjas, egyébként 0.
HICP infláció (éves)	Eurostat	A harmonizált fogyasztói árindex (HICP) éves inflációs ráta. Dummyként beállítva: 1 ha az adott évben és országban az éves infláció 2,5% felett van (az EKB inflációs célja), egyébként 0.
Munkanélküliségi ráta (éves)	Eurostat	Az éves munkanélküliségi ráta az adott évre és országra.
Szigorúsági index	Oxford Covid-19 Government Response Tracker (OxCGRT)	Az adott időszakot megelőző 6 hónapos átlag szigorúsági indexet vettük mindegyik ország tekintetében.
Általános elégedettség az élettel	Eurobarométer-felmérés	1: nagyon elégedett, 2: meglehetősen elégedett, 3: nem nagyon elégedett, 4: egyáltalán nem elégedett.
Politikai irányultság	Eurobarométer-felmérés	1: szélsőbaloldali, 2: baloldali, 3: jobboldali, 4: közép, 5: szélsőjobboldali beállítottságúnak vallotta magát. Dummyként beállítva, a referencia: közép (3-as kód)
Bizalom az Európai Bizottságban	Eurobarométer-felmérés	1, ha a válasz „inkább bízom”, 0, ha „inkább nem bízom”, hiányzó érték a „nem tudom” válasz esetén.

³ A referenciaország elemzésünkben Németország, mely magába foglalja Nyugat- és Kelet-Németországot.

7. táblázat**A változók és az EKB-ba vetett bizalom közötti asszociáció erőssége**

Változók	Cramer's V
Nem: Nők	0,0009
Házass	0,1928
Oktatás	0,1480
Foglalkoztatottság	0,0265
Nyugdíjas	0,0020
Politikai irányultság	0,0616
Bizalom az Európai Bizottságban	0,6892

8. táblázat**Az inflációs és munkanélküliségi ráta átlagai az EKB iránti bizalom szerint**

EKB bizalom	Infláció	Munkanélküliség
Bízok	1,76	6,81
Nem bízok	1,54	7,85
Nem tudja	1,64	7,04

9. táblázat**Az Európai Központi Bankba vetett bizalom determinánsai Covid dummyval – A (3) modell szelekciós egyenlete**

	(3)
Covid	0,270***
Európai Parlament véleményét ad	0,686***
Nem: Nők	-0,258***
Kor	-0,001***
Házass	0,101***
Oktatás	0,201***
Foglalkoztatottság	0,052***
Nyugdíjas	-0,054**
HICP infláció (éves)	0,082***
Munkanélküliségi ráta (éves)	-0,000
Ország dummy?	Igen
Megfigyelések száma	102 485
Pseudo-R-négyzet	0,122

10. táblázat**A modell besorolásának jósága**

	Valóban 0	Valóban 1
Prediktált 0	97	598
Prediktált 1	12 400	83 827

Megjegyzés: A táblázat a 6. specifikáció alapján készült.